

Neo-Avrasyacı Perspektiften Rusya Federasyonu'nun Güvenlik Algısı*

The Security Perception of Russian Federation from Neo-Eurasianism Perspective

Selim KURT**

Öz

SSCB'nin dağılmasını takiben Rus siyasal yaşamında etkili olan Batı taraftarı görüşlere karşı ortaya çıkan neo-Avrasyacılık, büyük ölçüde Aleksandr Dugin tarafından sistematik bir düşünce yapısı haline getirilmiştir. Dugin, Avrasyacılık anlayışını kara ve deniz güçleri arasındaki rekabete dayandırmakta olup, bu durumun günümüzde ABD'nin başını çektiği denizci kutup ile Rusya Federasyonu'nun başını çektiği karacı kutup arasındaki mücadelede somutlaştığını iddia etmektedir. Avrasya'daki eksen toprakları elinde bulundurması nedeniyle Avrasya İmparatorluğu'nun Rusların önderliğinde kurulması gerektiğine dikkat çeken Dugin, bunun için Rusya Federasyonu'nun SSCB'nin dağılmasının ardından yitirdiği "yakın çevresi"ni yeniden ele geçirip, takiben denizci kutbun lideri olan Amerika Birleşik Devletleri'nin çıkarlarına tüm dünyada meydan okuyarak, en nihayetinde onu yenilgiye uğratılmasının zaruretine işaret etmektedir. Özellikle Ağustos 2008 Savaşı ile Gürcistan'a, 2014 yılında da Ukrayna'ya müdahale ederek Avrupa-Atlantik yapının yakın çevresine yönelik akınını önemli ölçüde durduran Rusya Federasyonu'nun, 2015 yılında da Suriye Krizine müdahil olarak

* Bu makale 01-03 Kasım 2017 tarihleri arasında gerçekleştirilen "İstanbul Güvenlik Konferansı 2017" adlı konferansta sunulan bildirinin genişletilmiş halidir.

** Dr. Öğr. Üyesi, Giresun Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü, e-posta: selim.kurt@giresun.edu.tr

Geliş Tarihi/Received: 06.11.2017

Kabul Tarihi/Accepted: 06.08.2018

Dugin'in çerçevesini çizdiği neo-Avrasyacı akımın söylemlerini hayata geçirdiği söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: *Avrasyacılık, Neo-Avrasyacılık, Rusya Federasyonu, Güvenlik, Aleksandr Dugin.*

Abstract

The neo-Eurasianism, which emerged after the disintegration of the USSR against the pro-Western views and which has always been effective in Russian political life, was largely transformed into a systematic ideology by Aleksandr Dugin. Dugin bases his understanding of Eurasianism on the competition between land and naval forces and claims that this situation is embodied in the struggle between naval pole led by the USA and land pole led by the Russian Federation in today's world. Dugin points out that the Eurasian Empire should be established under the leadership of the Russians because the possession of the pivotal territories in the Eurasian region is in the hands of this country. For establishing it, Dugin also points out the imperative of recapturing the "near abroad" which the Russian Federation lost after the disintegration of the USSR, of challenging the interests of the United States, the leader of the naval pole, all over the world and of finally defeating it. It can be said that Russian Federation has realized the discourses of Eurasianism movement, mostly framed by Aleksandr Dugin, by stopping the influx of the Euro-Atlantic structure to its near abroad through its intervention in Georgia in August 2008 and Ukraine in 2014, and then involving the Syria crisis in 2015.

Keywords: *Eurasianism, Neo-Eurasianism, Russian Federation, Security, Aleksandr Dugin.*

Giriş

1991 sonunda Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin (SSCB) varisi olarak ortaya çıkan Rusya Federasyonu (RF) kısa bir bocalamanın ardından, 1993 yılından itibaren, büyük devlet olma mirasının da verdiği refleksle, eski SSCB arazisini kapsayan topraklardaki çıkarlarını korumak için Yakın Çevre Doktrini'ni ilan etmiştir. SSCB'nin dağılmasıyla ortaya çıkan 15 bağımsız devletten biri olan RF, 90'lı yılların başında gerek çöküşün ekonomik ve siyasal alanda yarattığı olumsuz

etkiler, gerekse de büyük ölçüde iç meseleleriyle ilgilenmesi dolayısıyla, kendi dışındaki dünya meselelerine çok da müdahil olamamıştır.

Özellikle 90'lı yılların ikinci yarısından itibaren Avrupa-Atlantik yapının RF'nin bu güçsüz durumundan da faydalanarak büyük ölçüde Rusya'nın eski Sovyet coğrafyasına dönmesini engellemek için yakın çevresindeki devletlerle ilişki kurmaya başlaması ve bu çerçevede de onları Kuzey Atlantik Anlaşması Örgütü (NATO) ve Avrupa Birliği (AB) gibi yapılara entegre etme girişimleri, 2000'li yılların başında Vladimir Putin'in iktidara gelmesiyle birlikte yeniden toparlanmaya başlayan RF'yi tedirgin etmiş ve 2000'li yılların ikinci yarısından itibaren RF, Avrupa-Atlantik yapının bu politikalarına daha yüksek perdeden tepki vermeye başlamıştır. Özellikle Ağustos 2008 RF-Gürcistan Savaşı ile 2014 yılında RF ile Ukrayna arasında yaşanan çatışma RF'nin bu tepkisini açıkça gözler önüne sermiştir.

2000'li yıllarla birlikte RF'nin yakın çevresine ve dünya politikasına ilişkin olarak hayata geçirdiği politikaların arkasındaki güvenlik algısına bakıldığında, Dugin tarafından 1997 yılında yayımlanan *Jeopolitiğin Esasları* adlı eserde sistematik bir düşünce yapısı haline getirilen neo-Avrasyacılık düşüncesinin etkileri net olarak görülmektedir. Dugin, tarihsel gerekçelere dayandırarak RF-Amerika Birleşik Devletleri (ABD) çekişmesinin kaçınılmazlığına dikkat çekmekte ve ABD'nin başını çektiğini iddia ettiği Atlantik İmparatorluğu'na karşı dört parçadan oluşan Avrasya İmparatorluğu'nun kurulmasının gerekliliğine vurgu yaparak coğrafi konumu dolayısıyla da RF'nin bu imparatorluğun merkezi olması zaruretine işaret etmektedir. Bu çerçevede, RF'nin öncelikle yakın çevresindeki, daha sonra da dünya genelindeki ABD çıkarlarına meydan okuyarak, ABD'yi geriletmesinin ve en nihayetinde de mağlup etmesinin gerekliliğine dikkat çekmektedir.

Bu bağlamda, bu çalışmada Dugin'in neo-Avrasyacılık anlayışının Soğuk Savaş sonrası Rus güvenlik algısı üzerindeki etkileri değerlendirilmeye çalışılmış olup, bu çerçevede birinci bölümde klasik Avrasyacılık düşüncesi ile Dugin'in sistematize ettiği neo-Avrasyacılık düşünceleri ele alınıp değerlendirilmiş; ikinci bölümde ise Soğuk Savaş sonrası dönemde RF'nin güvenlik algısını yansıtan Askerî Doktrin ve Ulusal Güvenlik Konsepti belgelerinde neo-Avrasyacı

düşüncenin izleri sürülerek bu düşüncenin pratik düzeyde RF'nin uygulamaya koyduğu politikalarındaki etkileri ortaya konulmaya çalışılmıştır.

1. Avrasyacılık ve Neo-Avrasyacılık

Avrasya, Asya ile Avrupa'nın kesiştiği bir alan, yani Asya'nın Avrupa'ya açılan Batı yakası ile Avrupa'nın Asya'ya açılan doğu yakasının kesiştiği bölge olarak tanımlanmaktadır. Avrasya'nın batı sınırlarının Viyana'dan başladığı, merkez bölgesinin Anadolu'nun yanı sıra Karadeniz, Ukrayna, Moldova, Güney Rusya'yı kapsadığı ve doğu yakasının ise Çin Seddi'ne kadar uzandığı genel kabul görmektedir. Avrasya'nın güney bölgesi ise Ortadoğu'dur. Bu çerçevede, Avrasya'nın ne Avrupa, ne Asya ne de Afrika olmadığı, bu üç kıtanın ortasında yer alan bir saha olduğu söylenebilir.¹

Avrasyacılık terimi ilk defa Alman coğrafyacı Aleksander Gumboldt (1769-1859) tarafından, Rusça'da ise etnograf Vladimir Lamanski (1833-1859) tarafından kullanılmıştır. Başlangıçta sadece bir coğrafi terim olan Avrasyacılık 19. yüzyılda Rusya'da felsefi ve ideolojik bir anlam kazanmış, 20. yüzyılda ise kriz dönemlerinde tekrar gündeme gelerek Ruslar için millî bir ideoloji haline getirilmeye çalışılmıştır.²

Avrasyacılığın Rusya'da nasıl bir gelişim çizgisi izlediğine bakıldığında ise, bu hususa ilişkin tartışmaların 17. yüzyıla kadar geri götürülebileceği anlaşılmaktadır. Bu dönemde ülkede hâkim olan bir görüşe göre, sıkıntılarının çözümü için Batı'dan çok şey alınarak Rusya'ya tatbik edilmesi gerekmektedir. Bir diğer görüş ise Rus geleneklerinin üstünlüğünü vurgulayarak ilk görüşe karşı bir direnç sergilemektedir. Bu hususta Batı taraftarları ile Slav milliyetçileri arasındaki tartışmaların 18. ve 19. yüzyıllarda ortaya çıktığı görülmektedir. Batıcılığın gelişiminde, hiç şüphesiz, Büyük Petro reformları önemli bir başlangıç noktasıdır. Rusya, bu dönemde Avrupa'ya yönelmeyi kurtuluş yolu

¹ Anıl Çeçen, *Türkiye ve Avrasya*, 2. Baskı, Doğu Kütüphanesi, İstanbul, 2015, s. 11.

² Fatih Akgül, *Rusya ve Türkiye'de Avrasyacılık*, 1. Baskı, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul, 2009, s. 16.

olarak görmüştür; ancak Batıcılara tepki gösteren Slav milliyetçilerine göre, tarihsel gelişim süreci içerisinde kurtuluş için gereken kültürel kimliği Slavlık oluşturmaktaydı. Slavofiller de denilen bu grup, Doğu Slav halklarıyla ilişkilerin yoğunlaştırılmasını ve hatta daha da ileri giderek aralarında bir tür birlik kurulmasını savunmaktadır. Bu çerçevede, Batıcılar ile Slav milliyetçileri arasındaki tartışmanın Rusya'nın hangi kıtaya ait olduğu ya da olacağı meselesi üzerinde düğümlenmiş olduğu da söylenebilir.³

Temelde Avrasyacılık, felsefedeki “bütünlükçü” akımının bir varyasyonu olarak tanımlanabilir. Bu akıma göre, Batı'daki hâkim felsefi düşüncenin temel yanlışı “bireysel bilgi kuramı”ndan ileri gelmektedir. Bu yanlışı, bireyselliği ön plana çıkararak sınıfsal ya da grupsal istek ve yapılanmaları teşvik etmekte ve toplumu ikinci plana itmektedir. Bu yüzden, ifadesini bir halkın veya bir devletin ruhunda bulan birey ötesi bir varlığın mevcudiyeti fark edilememektedir. Tek tek bireyleri devlet, halk, toplumsal grup ve hatta aile içinde “atomik parça” olarak telakki eden Batı'daki hâkim düşünce yanlıştır. Halk, daha ziyade “birey ötesi bir organizmadır”. Bu akıma göre, bireysel “ben” kelimesinin tam manasıyla var olmadığı gibi, bireysel kişilik bir toplumsal kişiliğin tescilinden başka bir şey değildir.

Ayrıca Avrasyacılık akımı, dünya tarihinin Avrupa merkezci vurgusunu da açık bir şekilde reddetmektedir. Burada “Batı”nın belirlediği evrensel değerlere dayanan herkes için geçerli bir medeniyet anlayışının Avrasyacılar için kabul edilemezliği söz konusudur. Avrupa merkezçiliğe bu reddiye aynı zamanda liberal demokrasinin Batılı şekline, onun hukuk devletine, parlamentarizme ve bireye yönelik insan haklarına da karşı çıkmaktadır. Buna karşılık, Avrasyacılar, anti-tez olarak, kişi ve devletin organik birliği veya başka bir deyişle “senfonik kişilik” ile Rus Ortodoksluğunun cemaat ilkesi *sobornost*'a dayanan

³ Ömer Göksel İşyar, *Avrasya ve Avrasyacılık*, 2. Baskı, Dora Yayınları, Bursa, 2013, ss. 10-12.

güçlü otoriter bir devlet fikrini geliştirmiştir.⁴

Bu temellere dayanan Avrasyacılık akımı, Batı kaynaklı etno-kültürel parçalanmanın, komünizmin yayılmasının ve kendi kendini yönetme (self-determinasyon) hakkının meşruluk kazanmasının etkisiyle ve genel anlamda Batı yayılmacılığına bir tepki olarak, 1920 yılında, Rus toprakları dışında, Sofya’da sürgünde bulunan bir grup seçkin tarafından başlatılmıştır. Bu çerçevede, söz konusu hareketin Nikolay Trubetskoy, Petr Savitski, Petr Suchinski ve George Flovovski’nin bir araya gelerek hazırladıkları *Doğu’ya Çıkış* adlı çalışmayla başladığı genel kabul görmektedir. Öncelikle Paris ve Prag’da düşüncelerini yaymaya başlayan Avrasyacılar, 1923 yılında ilk yaynevlerini kurmuş ve örgütlenmeye başlamıştır. 1928’e kadar Çekoslovakya, Bulgaristan, Avusturya, Yugoslavya ve Britanya’da çeşitli Avrasyacı dernekler açılmıştır. Böylelikle, Avrasyacılık duygusal bir hareket olmaktan çıkarak kitlelere açılmış, teşkilatlanmış ve eleştirel bir harekete dönüşmüştür.⁵

Klasik Avrasyacılık’ın temel görüşleri incelendiğinde, büyük ölçüde coğrafi temelli bir bakış açısına sahip olduğu söylenebilir. Bu nedenle, söz konusu anlayışın ulusçuluk hisleri de Avrasya dünyasındaki halkların bütününe yönelmiştir. Avrasyacı ulusçuluğun temelini etnik ve ırki unsurlara değil, coğrafi unsurlara dayandığı görülmektedir. Avrasyacılar, Doğu Avrupalı ve Asyalı halkları Rus dünyasının kültürel alanı içerisine dâhil etmişlerdir. Ayrıca, Avrasyacılar, Batıcıların fikirlerini eleştirdikleri gibi Slav milliyetçilerinin Rus tarihsel-kültürel vasfını oluşturduğunu iddia ettikleri Slavlık kavramına da kuşkuyla bakmaktadır. Avrasyacı düşünce, pan-Slavistlerin ırkçı yaklaşımlarını reddetmiş ve Rusluk bilincinde Batı’nın etkilerini analiz ederken, Slavlık kadar Bizans’ın da güçlü etkilerinin bulunduğunu da ileri sürmüştür. Bu çerçevede, Avrasyacı düşünürler, pan-Slavist fikirlere

⁴ Christian F. Wehrschutz, “Rus Fikriyatının Parçası Olarak Avrasyacılık”, Erol Göka ve Murat Yılmaz (der.), *Uygurhğin Yeni Yolu Avrasya*, Kızılelma Yayıncılık, İstanbul, 1998, 23-41, ss. 26-27.

⁵ Akgül, a.g.e., ss. 18-19.

karşı çok uluslu Bizans'a atıfta bulunarak Rusya'nın sadece Slav ırkına indirgenemeyeceğini savunmuştur. Avrasyacı anlayışa göre, Rusya, büyük dünya medeniyetlerinin (Slav, Çin, İslam, Japon ve Katolik) bir araya geldiği ve senteze uğradığı bir ülkedir. Dolayısıyla, Rusya'nın gözlerini tek bir istikamete çevirmesi Rus kültürünü fakirleştirecek ve köklerinin kurumasına neden olacaktır. Bu bağlamda, Rusların coğrafi olarak hem Asyalı, hem de Avrupalı olan çok-uluslu Bizans ile kendilerini eşdeğer gördükleri söylenebilir.⁶

1930'lu yıllarda kendi içlerinde bölünmeler yaşayan Avrasyacıların bir kısmı Rusya'ya dönerek SSCB'nin gerçek Avrasya Devleti olduğunu savunmaya başlamış; bir kısmı bu hareketten ayrılmış; ülke dışında kalan önemli bir kısmı da Sovyet Gizli Servisi (KGB) tarafından yok edilmiştir. 1930'lardan sonra, Avrasyacılık, sözde siyasallıktan sıyrılarak, politik iradenin kullanabileceği bir bakış açısı ve hatta komünist rejimin propagandasının bir parçası haline getirilmiştir. Zamanla unutulmaya yüz tutan ve önemini yitiren Avrasyacılık, SSCB'nin dağılmasıyla ortaya çıkan fikrî arayışlarla yeniden gündeme gelmiş ve güç kazanmıştır. Bu çerçevede, 1920'lerde ortaya çıkan Klasik Avrasyacılık, 1980'lerde bu kez neo-Avrasyacılık olarak tezahür etmiştir.⁷

1980'li yıllarda Sovyet sistemi önemli bir bunalım yaşamaya başlamış olup, söz konusu bunalım değişim beklentilerini yükseltmiştir. Böyle bir ortamda "reform" kelimesi liberal demokrasiyle özdeşleştirilerek Batı'nın üstünlüğünü kabul eden ve Batı'nın taklit edilmesini isteyen reform yanlıları, yani liberal demokratlar, Sovyet sistemine hâkim olmaya başlamıştır. Reform karşıtlarının ciddi bir çözüm önerememeleri karşısında ise, liberallerin uygulamaya koyduğu reformlar SSCB'nin çökmesi ve Rusya'da devlet sisteminin yıkılması sonucunu doğurmuştur. Liberal demokratların oluşturduğu bu atmosfer karşısında, eski Sovyet taraftarlarının ve reformlardan hayal kırıklığına uğrayanların içerisinde bulunduğu millî-vatansever bir muhalefet

⁶ İşyar, a.g.e., ss. 22-23.

⁷ Akgül, a.g.e., s. 19.

oluşmaya başlamıştır. Yani Rusya, Batı karşısında yenilmişlik duygusuyla yeni bir arayış içerisine girmiştir. İşte Avrasyacılık, Rus siyasal yaşamında Batı'ya ve ülke içerisinde de Batı taraftarlarının görüşlerine karşı, SSCB'nin yıkılmasından sonra yaşadığı zor dönemi atlatmaya çalışan ve Sovyet dönemindeki etki alanını ABD'ye kaptırmak istemeyen Rus İmparatorluğu'nun yeniden toparlanmasının ideolojisi olarak 90'lı yıllarda yeniden yaygınlaşmaya başlamıştır. Tek tip olmayan bu yeni düşünce yapısı, Rusya ve onun etkisi altında olan coğrafyada Klasik Avrasyacılığın devamı sayılan neo-Avrasyacılık'ın yanı sıra, yeni dünya düzeni ile eklemlenmeyi amaçlayan ve hatta Rusya'nın başatlığına karşı çıkan Avrasyacı yaklaşımlar şeklinde tezahür etmiştir.⁸ Bu çalışmada, 2000'li yılların başından itibaren Rus siyasal söyleminde ve dış politikasında önemli bir etkisi gözlemlenen Aleksandr Dugin'in çerçevesini çizdiği neo-Avrasyacılık perspektifi göz önünde bulundurulacaktır.

Dugin, jeopolitik modelinin merkezine Mackinder'in kara ve su arasındaki jeopolitik düalizmini yerleştirmiştir. Kuram, Mackinder tarafından ilk defa 1904 yılında ortaya atılmıştır. Mackinder'e göre; kara alanını temsil eden karasal güçler ile okyanus alanını temsil eden deniz güçleri arasındaki ebedi düşmanlık ve mücadele, tarihin temel düalizmini teşkil etmektedir. Mackinder'in buradaki kavramsallaştırmasına göre, Avrasya kıtasının merkezi konumuna sahip "kalpgah"ı (*heartland*'ı) temsil eden kıtasal devletlerin kara gücü ile (en başta Rusya ve Almanya) Avrasya'nın uçlarında yerleşmiş "okyanus" devletlerinin (Britanya ve Amerika) deniz gücü arasında uzun müddetli bir çatışma söz konusudur. Bahsi geçen kuramda Mackinder'in savunduğu nihai tez, Avrasya topraklarına hâkim olan

⁸ Demirhan Fahri Erdem, *Dünya'da ve Türkiye'de Avrasya ve Avrasyacılık: Algılamalar Yaklaşımlar ve Stratejiler*, Barış Kitap, Ankara, 2016, ss. 20-22; Mehmet Seyfettin Erol, "Küresel Güç Mücadelesinde Avrasya Jeopolitiği ve Avrasyacılık Tartışmaları", İhsan Çomak (ed.), *Rusya Stratejik Araştırmaları*, 11. Baskı, Tasam Yayınları, İstanbul, 2006, 119-141, s. 130.

gücün bütün dünyaya egemen olacağıdır.⁹

Mackinder'in bu görüşlerinden etkilenen Dugin, Avrasyacılık anlayışını temel olarak “kara” ve “deniz” güçlerinin rekabeti prensibine dayandırmış olup tarih boyunca devam eden başlıca jeopolitik sürecin karasal/kıtasal güçlerin adavari deniz devletlerine karşı mücadelesi şeklinde geliştiğine işaret ederek bu durumun Roma ile Kartaca, Sparta ile Atina, İngiltere ile Almanya arasındaki rekabette vücut bulduğuna dikkat çekmiştir. Söz konusu mücadelenin 20. yüzyılın başlarından itibaren küresel bir karakter kazanarak ABD'nin başını çektiği denizci kutup ile Rusya'nın temsil ettiği karasal kutup arasındaki rekabette somutlaştığını dile getirmiştir. Dugin, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra bu iki süper gücün nihai olarak kendilerine biçilen rolleri oynamaya başladığını ifade etmiş ve jeopolitik biliminin ortaya koyduğu deniz-kara, plütokrasi-ideokrasi, tüccarlar medeniyeti-kahramanlar medeniyeti kadim zıtlığının Soğuk Savaş'ta ifadesini bulduğuna dikkat çekmiştir. Doğu Blokunun çöküşünün göreceli jeopolitik dengeyi Atlantikçilik, yani genellikle Batı Bloku ve piyasa mekanizması lehine bozmasına karşın bu ikili sistemin tek taraflı şekilde feshedilemeyeceğine, dolayısıyla, yeni karasal-doğu-kıtasal imparatorluğun vücuda gelmesinin jeopolitik kaçınılmazlığına işaret etmiştir. Bu çerçevede, karacı doğu imparatorluğunun Avrasya kıtasında eksen olan toprakları kontrol etmesi nedeniyle Ruslar tarafından kurulmasının gerekli olduğuna vurgu yapan Dugin, gerek teritoryal açıdan gerekse kültürel, medeniyetsel, sosyo-ekonomik ve stratejik açılardan Rusların doğal ve organik bir şekilde bu küresel misyona uygun olduklarını belirtmektedir. Bu nedenle, Dugin'e göre, Ruslar, Avrasya İmparatorluğunun zorunlu merkezi rolünü kabul etmeli; bu rolün idrakine varmalı ve bir kere daha sorumluluğu almalıdır.¹⁰

⁹ Meşdi İsmayilov, *Avrasyacılık: Mukayeseli Bir Okuma Türkiye ve Rusya Örneği*, Doğu-Batı Yayınları, Ankara, 2011, ss. 227-228.

¹⁰ Aleksandr Dugin, *Rus Jeopolitiği: Avrasyacı Yaklaşım*, 9. Baskı, çev. Vügar İmanov, Küre Yayınları, İstanbul, 2014, ss. 51-52.

Ayrıca Dugin, jeopolitik olarak “İmparatorluğun toparlanmasının”, Rusya için mümkün gelişme yollarından sadece bir tanesi ya da devletin mekânla muhtemel ilişkilerinden birisi olmadığını; bağımsız devlet gibi var olmanın ve daha da önemlisi bağımsız kıtada bağımsız olarak hayatta kalmanın teminatı ve vazgeçilmez şartı olduğuna dikkat çekmekte ve Rusya’nın söz konusu imparatorluğu derhal kurmaya başlamaması yani geçici olarak kaybedilen Avrasya enginliklerinde kendi stratejik, siyasi ve ekonomik nüfuzunu tesis etmemesi halinde, hem kendisini, hem de “Dünya Adası”nda yaşamakta olan tüm halkları felakete sürükleyeceğini iddia etmektedir.¹¹

Bu imparatorluğun jeopolitik yapısının temelini “ortak düşman” prensibinin oturtulması gerektiğini savunan Dugin, ortak düşman olarak gördüğü Atlantikçilere karşı Avrasya’daki tüm bölgesel devletlerin geniş ölçekte karşı koymamaları nedeniyle, tamamen tek süper devlete bağımlı kaldıklarını ve söz konusu devletlerin okyanus ötesinde iktidarda bulunanların baskıları ile enerjilerini komşularına yönelterek Atlantikçilerin çıkarlarına hizmet ettiklerini ifade etmiştir. Bu nedenle bölgesel devletlerin Rusya’nın merkezinde yer aldığı bir proje çerçevesinde entegre edilerek Atlantik Blokuna karşı güçlü bir birliktelik meydana getirilmesi gerektiğini savunmuştur. Böyle bir birlikteliğin Atlantikçi etkiye ve Amerika’nın jeopolitik baskı ve ekopolitik hükümranlığına etkin bir şekilde karşı koyma imkânı vereceğine dikkat çekmiştir.¹²

Bu çerçevede kurulacak olan bir birlikteliğe dayanan yeni imparatorluğun, içerisinde karşılıklı bağımlılığın çeşitli düzeylerini ve farklı kısımlarını kaynaştıran karışık bir yapı olacağına dikkat çeken Dugin, yeni imparatorluğun “büyük alanların konfederasyonu”nu ya da ikincil imparatorlukları temsil edeceğini ifade etmiştir. Dugin’in projesindeki yeni imparatorluk, batıda Almanya merkezli Avrupa İmparatorluğu, doğuda Japonya merkezli Pasifik İmparatorluğu,

¹¹ Dugin, a.g.e., s. 10.

¹² Dugin, a.g.e., ss. 53-54.

güneyde İran merkezli Orta Asya İmparatorluğu ile merkezde Rusya merkezli Rus İmparatorluğu'ndan müteşekkildir. Bu projede merkezde konumlandığı Rus İmparatorluğu'na ağırlıklı bir rol veren Dugin, kıtasal bloğu oluşturan diğer kısımların türdeşliğinin ve bölgesel irtibatının merkeze bağımlı olduğuna dikkat çekmektedir. Dugin'e göre, küresel düzeyde yeni imparatorluğun başlıca rakibi ABD olacaktır ki, onun kudretini temelden sarsma vazifesi (Atlantik jeopolitik yapının tamamen ortadan kaldırılmasına kadar) yeni imparatorluğun tüm katılımcıları tarafından planlı bir şekilde yerine getirilmelidir.¹³

Dugin, sosyalizm, SSCB, Doğu Bloku, Varşova Paktı ülkeleri vb. örneklerde görüldüğü gibi nasıl bir bütünleşme olursa olsun, jeopolitik açıdan Doğu Blokunun varlığının hem muhtemel Avrasya Birliği, hem de büyük alanın kıtasal entegrasyonu ve egemenliği için olumlu bir faktör olduğuna işaret etmektedir. Bu çerçevede, Dugin, kıtasal Batı (öncelikle Amerikan güdümlü NATO'nun Atlantikçi himayeciliğinden kurtulmaya meyleden Fransız-Alman Bloku) ve kıtasal Doğu (İran, Hindistan ve Japonya) devletlerinin Avrasya stratejik bloğuna dâhil edilmesinin yanı sıra, kaybedilen "yakın çevre"nin de yeniden kazanılmasını Rusya'nın jeopolitik ve stratejik egemenliği için gerekli görmektedir.¹⁴ Yine bu çerçevede, Dugin, Ukrayna'dan Abhazya'ya dek tüm kıyı şeridi boyunca Moskova'nın topyekûn ve hiçbir surette sınırlanmayan denetimini Karadeniz sahillerindeki Rus jeopolitiğinin mutlak gerekliliği olarak addetmektedir. Yalnızca Moskova'nın askerî ve siyasal durum üzerindeki denetimi şartıyla, Kırımli Maloruslara, Tatarlara, Kozaklara, Abhazlara, Gürcülere ve bölgede yerleşik diğer gruplara etnik ve inançsal özerklik verilmesi yoluyla bu alanın tamamının etno-kültürel alamete göre alabildiğince dilimlenebileceğini ifade etmektedir. Dugin, bu bölgeleri, gerek Batıdan, gerekse Türkiye'den gelen Atlantikçi tesirden radikal bir biçimde ayrı tutmanın gerekli olduğunu ve Karadeniz'in kuzey kıyısının Moskova'ya merkezleşmiş bir şekilde tabi olmasının zorunlu olduğunu belirtmektedir.

¹³ Dugin, a.g.e., ss. 81-82.

¹⁴ Dugin, a.g.e., s. 10.

Bu çerçevede, Ukrayna'nın kurulması planlanan Rus İmparatorluğu için önemine işaret eden Dugin, Ukrayna'nın bağımsızlığının ve egemenliğinin Rus jeopolitiği için son derece olumsuz bir durum olduğunu vurgulayarak bunun prensipte askerî bir çatışmayı kolaylıkla teşvik edebileceğine dikkat çekmiştir. Ukrayna'nın mevcut durumunda Özi Kalesi'nden Kerç Boğazı'na kadar Karadeniz'den yoksun bir Rusya'nın gerçekte kimin tarafından kontrol edildiği belli olmayan son derece küçük bir kıyı şeridine mahkûm olacağını ve bu şekilde normal ve bağımsız bir devlet olarak mevcudiyetinin şüpheyle karşılanacağını ifade etmektedir. Ayrıca bağımsız bir Ukrayna devletinin birtakım toprak talepleriyle, Avrasya'nın tamamı için büyük tehlike arz ettiğine vurgu yaparak Ukrayna meselesi çözüme kavuşturulmadan kıtasal jeopolitikten bahsetmenin hiçbir anlam ifade etmeyeceğini belirtmiştir. Bu nedenle, Dugin, stratejik olarak Ukrayna'nın güneyde ve batıda Moskova'nın ciddi bir uzantısı olması gerektiğini iddia etmiştir.¹⁵ Bu çerçevede Batı jeopolitiği ve bu jeopolitiğin merkezi olan "Ukrayna meselesi"nin Moskova'nın acil önleyici tedbirler almasını gerektirdiğini, zira artık Rusya'ya stratejik bir darbe indirilmesinin söz konusu olduğunu ve "tarihin coğrafi ekseni" olan Rusya'nın buna bir cevap vermemesinin düşünülmemeyeceğini ifade etmiştir.¹⁶

Rusya'nın Batı ile sınırını teşkil eden ve "yakın çevre"sinde yer alan Baltık ülkelerine ilişkin olarak ise, Dugin Norveç, İsveç, Almanya, Estonya, Finlandiya-Karelya, Danimarka ve mümkünse Hollanda'dan müteşekkil bir Baltık BloKunun kurulmasını, Polonya, Litvanya ve Letonya'ya özel statü tanınmasını ve tüm bu ülkelerin NATO'dan çıkmasını ve Baltık havzasında silahtan arındırılmış bir bölge kurulmasını zorunluluk olarak görmektedir. İleride söz konusu bölgenin stratejik denetiminin Moskova'ya ve "tarafsız Avrupa"nın silahlı kuvvetlerine, yani Avrasya savunma kompleksine geçmesinin

¹⁵ Dugin, a.g.e., ss. 175-176.

¹⁶ Dugin, a.g.e., ss. 209-210.

gerekli olduğuna işaret etmiştir.¹⁷

Diğer taraftan, “yakın çevre”nin bir diğer bileşeni olan Orta Asya’yı Avrasya karasının Kuzey Kafkasya steplerinden Arap denizi kıyılarına dek uzanan büyük bir parçası olarak nitelendiren Dugin, Orta Asya’nın her şeyden önce “Kalpgah”ı arzu edilen hedef olan Hint Okyanusu’na çıkararak jeopolitik öneme haiz bir mekân olduğunu belirtmektedir. Buradaki en önemli meselenin ise Atlantik yapının bölgedeki uzantısı olarak görülen Türkiye’nin bölgeye yönelik her türlü nüfuz edinme girişimlerinin engellenmesi olduğuna işaret etmektedir. Türkler tarafından bölgede uygulamaya konulacak olan Turancı bir entegrasyon projesinin Avrasyacılığın karşı tezi olduğuna dikkat çeken Dugin, bu nedenle Rusya’nın Türkiye’ye ve “Panturanizm” taşıyıcılarına karşı sert bir pozisyonla jeopolitik savaş ilan etmesi gerektiğini savunmuştur.¹⁸

Soğuk Savaş sonrasında kurulan RF devletinin yöneticilerinin jeopolitik yasaları dikkate almamakla eleştiren Dugin, şu an birçok bakımdan jeopolitik konumun elden kaçırıldığını ifade ederek, günümüzdeki en önemli jeopolitik problemin NATO’nun doğuya yönelik genişlemesi olduğuna dikkat çekmektedir. NATO’nun genişlemesini, bir küresel blokun (Atlantikçi) kıtasal denetim alanını diğer bir blokun (Avrasyacı) aleyhine azami genişletme çabası olarak son derece tabii gördüğünü ifade eden Dugin; ancak bu durumun Rusya’nın aleyhine olduğunu ve Rusya’nın da benzer bir genişleme stratejisine dayalı bir Avrasya Birliği oluşturma çabası içerisine girmesi gerektiğini belirtmektedir.¹⁹

Ayrıca, Dugin, Amerika’nın başını çektiği Batı’nın Rusya’nın topyekûn jeopolitik düşmanı olduğunu, Avrasya eğilimlerine doğrudan zıt bir kutup oluşturduğunu ve Atlantikçiliğin karargâhı ve merkezi işlevini gördüğünü ifade etmektedir. Amerika ile girişilen jeopolitik

¹⁷ Dugin, a.g.e., s. 200.

¹⁸ Dugin, a.g.e., ss. 181-182.

¹⁹ Dugin, a.g.e., ss. 323-324.

mücadelenin, bu ülkenin rolünün belirginleştiği 20. yüzyılın ortalarından itibaren tüm Avrasya jeopolitiğinin temeli olduğunu iddia eden Dugin; bu bağlamda Rusya'nın pozisyonunun ABD'nin Atlantikçi jeopolitiğine bütün düzeylerde ve yeryüzünün her tarafında karşı koymak, düşmanı azami ölçüde zayıflatmak, moralini çökertmek, aldatmak ve eninde sonunda yenmek olması gerektiğine işaret etmektedir. Özellikle her türlü ayrılıkçı çatışmayı teşvik ederek ve ABD'deki iç politikayı istikrarsızlaştıran tüm muhalif hareketleri destekleyerek jeopolitik düzensizliği Amerika-içi gerçekliğe zerk etmenin elzem olduğuna dikkat çekmektedir. Aynı zamanda, Amerikan politikasında ABD'nin kendini iç problemleri ile sınırlı tutması gerektiğini savunan bazı çevrelerin (çoğunlukla sağ-Cumhuriyetçiler) izolasyoncu eğilimlerine yardım etmenin faydasına da işaret eden Dugin, durumun bu merkezde olmasının (yani ABD'nin dünya politikasında izolasyonist politikalar takip etmesinin) Rusya'ya en yüksek düzeyde yarar sağlayacağını dile getirmiş²⁰ ve nihai hedefin Atlantik Blokunun tamamen yok edilerek Avrasya İmparatorluğu'nun hegemonyasının sağlanması olduğunu ifade etmiştir.

Diğer taraftan, Dugin'e atfedilse de, 2001 yılından itibaren eski SSCB ülkelerine yönelik olarak uygulamaya geçirilen politikaların temeli 1993 yılında ilan edilen "yakın çevre" doktrinine, yani Dugin'den çok daha önceye dayanmaktadır. İlaveten, son yıllarda Putin tarafından savunulan ve tüm askerî ve ulusal güvenlik doktrinlerinde vurgulanan "ABD'nin tek kutuplu dünya hegemonyasına karşı çok kutuplu dünya düzenini inşa etme politikası" da Dugin'in 1997 yılında yayınlanan *Jeopolitiğin Temelleri/Rus Jeopolitiği* kitabından ve Meclis Başkanı Danışmanlığından (1998) önceye yani 1996 yılında Rusya Dışişleri Bakanı olan Yevgeni Primakov'a dayanmaktadır.²¹ Bu nedenle, RF'nin uyguladığı Avrasyacı politikaların Dugin'den önce de evveliyatının

²⁰ Dugin, a.g.e., s. 194.

²¹ Kafkassam, "Aleksandır Dugin Gerçekten Putin'in Danışmanı mıdır?", <http://www.kafkassam.com/aleksandır-dugin-gerçekten-putinin-danismani-midir.html> (Erişim Tarihi: 08.10.2017).

olduğu söylenebilir. Yine de bu fikirler derli toplu bir şekilde ilk defa Dugin tarafından sistematize edilerek ortaya konmuş; zaman zaman bu politikalardan sapmalar yaşansa da, özellikle 2000'li yılların ortalarından itibaren uygulanan Rus dış politikası ile güvenlik politikaların da gerek teorik, gerekse pratik düzeyde önemli bir uygulama alanı bulmuştur.

2. Neo-Avrasyacılığın Rus Güvenlik Algısı Üzerindeki Teorik ve Pratik Etkileri

2.1. Teorik Etkiler

Dugin tarafından 1997 yılında kaleme alınan *Jeopolitiğin Esasları* adlı eserin Türkçe basımı olan *Rus Jeopolitiği ve Avrasyacı Yaklaşım* adlı çalışmanın özellikle Putin sonrası RF dış politikasını tamamen olmasa da önemli ölçüde etkilediği anlaşılmakta olup, RF'nin "askerî doktrin" belgeleri ile "ulusal güvenlik" belgeleri tarihsel süreçte incelendiğinde bu durum açık şekilde gözlemlenebilmektedir. Bu nedenle, bu bölümde öncelikli olarak Avrasyacılığın Rus dış ve güvenlik politikalarını etkileyen askerî doktrin ve ulusal güvenlik konsepti belgelerindeki evrim süreci inceledikten sonra belgelerde tespit olunan hususların uygulamaya geçirilmesine ilişkin çeşitli örnekler üzerinde durularak RF'nin güvenlik algısı üzerindeki etkisi ortaya konulmaya çalışılacaktır.

Bu çerçevede, 1993 tarihli "Rusya Federasyonu Askerî Doktrini'nin Temel Hükümleri" adlı belge incelendiğinde, SSCB'nin dağılmasının etkisini henüz üzerinden atamamış olan RF'nin daha çok yakın çevresi ve kendi iç problemlerine yönelik güvenlik endişeleri taşıdığı görülmüş ve bu dönemde Avrupa-Atlantik yapıyla doğrudan bir çıkar çatışması içerisine girilmediğinden, kendinden sonraki belgelerin aksine, NATO doğrudan ve açık bir şekilde RF'nin güvenliğine yönelik tehditler arasında zikredilmediği gibi, belgenin tamamında da NATO ibaresinin yer almadığı tespit edilmiştir. Bu çerçevede, RF'nin güvenliğine yönelik mevcut ve potansiyel dış askerî tehlikeler arasında, "özellikle Rus sınırlarının yakınındaki mevcut ve muhtemel yerel savaşlar ile silahlı anlaşmazlıkların" yanı sıra "yabancı ülkelerin topraklarında yer alan RF Silahlı Kuvvetleri'ne ait askerî üslere saldırı ihtimali" ile "RF'nin askerî güvenliğe ilişkin çıkarlarına zarar veren

askerî bloklar ile ittifakların genişlemesi” hususları sayılmaktadır.²²

17 Aralık 1997 tarihli “Rus Ulusal Güvenlik Kılavuzu” adlı belgede ise, RF ile Avrupa-Atlantik yapı (özellikle de ABD) arasında artmakta olan rekabet dolayısıyla NATO’nun doğuya doğru genişlemesi, pek çok kez RF’nin ulusal güvenliğini tehdit ettiği için önemli bir meydan okuma olarak ortaya konulmuştur. Bu çerçevede, belgenin Rusya’nın dünya topluluğundaki yerinin değerlendirildiği bölümünde yer alan “RF’nin ulusal güvenliğine önemli bir tehdit teşkil ettiği için NATO’nun doğuya doğru genişlemesi olasılığı Rusya için kabul edilebilir değildir. Hem küresel (BM), hem de bölgesel (Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı [AGİT], Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü [KGAÖ]) seviyelerde barış ve güvenliği temin etmeye yönelik olarak kurgulanan çok taraflı mekanizmalar hâlen önemli ölçüde yetersizdir.” ifadesinin yanı sıra, RF’nin ulusal güvenliğine yönelik savunma alanındaki tehditler başlığı altında yer alan “NATO’nun doğuya doğru genişlemesinin yanı sıra, Avrupa’da baskın bir askerî-politik güç haline gelmesi kıtada yeni ayrılıkların oluşmasına neden olabilir. Bu durum, kıtada barışın sürdürülmesi için kurgulanan çok taraflı mekanizmaların etkisizliği de göz önünde bulundurulduğunda, Avrupa’nın bir silah deposuna dönüşmesini önleme ve nükleer silahların yayılmasını engelleme çabalarına darbe vurarak kıtada son derece tehlike bir ortam yaratabilir” ifadesi bu duruma işaret etmektedir.

Ayrıca Rusya’nın yakın çevresine yönelik ilgisinin önemli ölçüde arttığı yönünde tespitlerin yer aldığı raporda, bu çerçevede KGAÖ’ye yönelik tehditler öncelikli tehditler arasında sıralanırken,²³

²² FAS (Federation of American Scientists), “The Basic Provisions of the Military Doctrine of the Russian Federation”, <https://fas.org/nuke/guide/russia/doctrine/russia-mil-doc.html> (Erişim Tarihi: 03.10.2017).

²³ Rusya Federasyonu’nun ulusal güvenliğine yönelik uluslararası alandaki tehditler başlığı altında “Rusya’nın büyük bir önem verdiği entegrasyon sürecini geciktirmeye ya da ortadan kaldırmaya muktedir politik, etnik ve ekonomik krizlerin KGAÖ ülkelerinde ortaya çıkması veya şiddetlenmesi tehdidi” de sayılmaktadır. Daha fazla bilgi için, bkz. FAS (Federation of American Scientists), “Russian National Security Blueprint”, <https://fas.org/nuke/guide/russia/doctrine/blueprint.html> (Erişim Tarihi: 03.10.2017).

RF'nin ulusal güvenliğinin korunması için dış politika hususunda atılacak olan adımlar arasında da KGAÖ ülkelerinin yanı sıra, yakın çevresinde yer alan devletlerle RF'nin öncülük ettiği yapılanmalar çerçevesinde ilişkilerin geliştirmesinin gerekliliğine de vurgu yapılmaktadır.²⁴

Diğer taraftan, belgede yer alan “Rusya, Asya ve Pasifik bölgesinde devam etmekte olan entegrasyon sürecinin önemli ölçüde dışında bırakılmıştır. Tüm bu hususlar, Avrupa, Yakın Doğu, Merkez ve Güney Asya ile Asya ve Pasifik bölgesinde ulusal çıkarları bulunan etkin bir Avrasya gücü için kabul edilebilir değildir” ifadesiyle RF'nin artık SSCB'nin çöküşünün etkilerini yavaş yavaş üzerinden attığı ve kendisini bir Avrasya gücü olarak tanımlayarak, Dugin'in de ifade ettiği üzere Avrasya İmparatorluğu'nun bileşenleri olan Batı, Doğu ve Güney imparatorluklarının entegrasyonu hedefini teorik düzeyde de olsa tahayyül etmeye başladığı söylenebilir.²⁵

10 Ocak 2000 tarihli “Rusya Federasyonu'nun Ulusal Güvenlik Konsepti” adlı belgede de, yine en önemli uluslararası tehdit olarak NATO ve örgütün doğu yönünde genişlemesi görülmekte olup bu durum anılan belgede şöyle değerlendirilmiştir: “Uluslararası alandaki ana tehditler şu hususlardan kaynaklanmaktadır: Askerî-politik bloklar ile ittifakların güçlenmesi ve hepsinden de önemlisi, NATO'nun doğuya doğru genişlemesi, yabancı askerî üslerin ve çok sayıdaki askerî birliğin Rus sınırlarına çok yakın bir mesafeye konuşlandırılması olasılığı ile

²⁴ Rusya Federasyonu'nun ulusal güvenliğinin korunması için dış politika hususunda atılacak olan adımlar arasında, “Rusya Federasyonu'nun dış politikası, dünyadaki önde gelen devletlerle Rusya'nın ilişkilerinin iyileştirilmesine, KGAÖ çerçevesi içerisinde kapsamlı iş birliği ve entegrasyona, Rusya ve Belarus Birliği çerçevesinde etkili iki ve çok taraflı iş birliğinin organize edilmesine ve Ekonomik ve İnsani Sahalarda Entegrasyonun Derinleştirilmesi Anlaşması'na taraf olan Rusya Federasyonu, Belarus Cumhuriyeti, Kazakistan Cumhuriyeti ve Kırgızistan Cumhuriyeti arasındaki iki ve çok taraflı iş birliğinin etkili bir şekilde geliştirilmesi gibi alanlardaki önemli ulusal çıkarların sağlanmasına öncelik vermektedir” hususu da zikredilmektedir. Daha fazla bilgi için bkz. FAS, “Russian National Security Blueprint”.

²⁵ FAS, “Russian National Security Blueprint”.

Bağımsız Devletler Topluluğu (BDT) içerisindeki entegrasyon sürecinin zayıflığı, RF'nin devlet sınırlarının yanı sıra BDT'ye üye olan ülkelerin dış sınırlarına yakın noktalarda da çatışmalar patlak vermesi ve tırmanması ihtimali.” Buna ek olarak, aynı belgede “Askerî alandaki tehditlerin seviyesi artmakta ve sahası genişlemekte olup, stratejik doktrinini daha da geliştiren NATO, sorumluluk sahasının dışında da askerî gücünü kullanmaya başlamış olup bunu BM Güvenlik Konseyi'nin onayı olmaksızın yapması, dünyadaki tüm stratejik durumu istikrarsızlaştırma tehlikesinin ortaya çıkması endişesine neden olmuştur” ifadesi de yer almaktadır.

Ayrıca büyük güç olarak tanımlanan RF'nin uluslararası alandaki çıkarlarının Rusya'nın çok-kutuplu dünyanın merkezlerinden biri olarak mevcut egemenliğini sürdürmesine ve pozisyonunu daha da güçlendirmesine bağlı olduğuna işaret edilerek bunun için RF'nin BDT üyesi ülkelerin yanı sıra geleneksel müttefikleriyle de ilişkilerini geliştirilmesine vurgu yapılmış ve yakın çevresinin ülkenin uluslararası alanda önemli bir aktör haline gelmesi için önemine işaret edilmiştir. Bu çerçevede, Rus dış politikasının hedeflerine ilişkin olarak “Uluslararası hukukun ilkeleri çerçevesinde BDT üyesi ülkelerle ilişkilerin geliştirilmesi ve Rusya'nın çıkarlarını karşılayacak şekilde BDT içerisindeki entegrasyon sürecinin hızlandırılması” ile “RF'nin ulusal güvenliğinin sağlanmasının en önemli stratejik dayanaklarından biri, BDT üyesi ülkelerle etkili koordinasyon ve iş birliği içerisinde olunmasıdır” ifadeleri kullanılarak yakın çevrenin önemine işaret edilmiştir.

Ayrıca, önceki belgelerde yer alan ifadelerden bir adım daha ileri giderek, RF'nin ulusal güvenliğinin sağlanması için gerekli olması halinde Rus askerlerinin dünyanın önemli bölgelerine konuşlandırılmasının ehemmiyetine de işaret edilmiş; bu durumun bölgede askerî ve stratejik açıdan sürdürülebilir bir güç dengesinin oluşmasına katkıda bulunacağı, RF'ye krizlere ilk aşamada müdahale etme imkânı tanyacağı ve devletin dış politika amaçlarının

gerçekleştirilmesini kolaylaştıracağı ifade edilmiştir.²⁶

Ağustos 2008 tarihli Gürcistan Savaşı ile 2014 yılında Ukrayna'da patlak veren çatışmanın yanı sıra, müdahil olduğu Suriye'de de rejime verdiği destekle alan kazanan RF'nin gittikçe artan özgüvenin de etkisiyle Aralık 2015 tarihli Rus Ulusal Güvenlik Stratejisi adlı belgede, Dugin'in "ortak düşman" prensibini²⁷ de akla getirir bir şekilde, öncekinden daha da güçlü olarak NATO ve örtülü olarak da ABD'nin bölgedeki ve Rus sınırlarına yakın alanlardaki faaliyetlerinin RF'nin ulusal güvenliğine yönelik en önemli tehditler olduğu belirtilmiştir.²⁸

Avrasya bölgesinin daha çok dillendirilmeye başlandığı 2015 tarihli belgede, sadece NATO'nun değil; ABD ile AB'nin de, gerek bölgedeki gerekse RF'nin 1993 yılından itibaren yaşamsal çıkar alanı olarak gördüğü "yakın çevresi"ndeki faaliyetlerini hem kendisine, hem de

²⁶ The Ministry of Foreign Affairs of the Russia Federation, "National Security Concept of the Russian Federation", http://www.mid.ru/en_GB/foreign_policy/official_documents/-/asset_publisher/CptlCk6BZ29/content/id/589768 (Erişim Tarihi: 20.09.2017).

²⁷ Dugin, a.g.e., ss. 52-53.

²⁸ "Modern Dünya'da Rusya" başlığı altında yer alan "NATO'nun uluslararası hukuk normlarının ihlaline neden olan askerî inşa faaliyetlerinin yanı sıra, blok devletlerinin askerî faaliyetlerinin tahakküm edilmesi, ittifakın gittikçe genişlemesi ile Rus sınırlarına yakın askerî tesislerin konumu, RF'nin ulusal güvenliğine tehdit oluşturan faktörlerdir. 'Küresel vuruş' konseptinin pratik olarak uygulamaya konulmuş hali olan Amerikan füze savunma sistemlerinin bileşenlerinin yanı sıra, nükleer olmayan stratejik silah sistemlerinin Avrupa, Asya-Pasifik Bölgesi ile Yakın Doğu'ya konuşlandırılması ve uzaya yerleştirilen silahlar, küresel ve bölgesel istikrarı sürdürme fırsatlarını önemli ölçüde sınırlandırmaktadır" ifadesinin yanı sıra; belgenin 106. maddesinde yer alan "NATO'nun artan askerî faaliyetleri, askerî tesislerini Rus sınırlarına doğru yaklaşması, füze-savunma sisteminin inşası ve uluslararası hukukun maddelerinin ihlal edilmesine sebebiyet verecek şekilde ittifakı küresel işlevler görmeye yönelmeyi denemesi gibi nedenler dolayısıyla RF'nin çıkarları zedelendiği için söz konusu gelişmeler RF-NATO ilişkilerinin altını oymaktadır" ifadesi, RF'nin NATO'ya bakış açısını net bir şekilde gözler önüne sermektedir. Daha fazla bilgi için bkz. Ieee.es (Instituto Español de Estudios Estratégicos), "Russian National Security Strategy, December 2015 – Full-text Translation" <http://www.iecee.es/Galerias/fichero/OtrasPublicaciones/Internacional/2016/Russian-National-Security-Strategy-31Dec2015.pdf> (Erişim Tarihi: 21.09.2017).

bölgenin güvenliğine ve bölgesel entegrasyon çabalarına yönelik en önemli tehdit olarak algılandığı belirtilmektedir. Bu durum, “Modern Dünya’da Rusya” başlığı altında özellikle Ukrayna temelinde şu şekilde ifade edilmektedir: “Avrasya bölgesindeki entegrasyon süreçlerini yavaşlatma ve bölgede gerilim yaratma amaçları güden Batı’nın mevcut duruşu, Rusya’nın ulusal çıkarlarının gerçekleştirilmesine olumsuz yönde etki etmektedir. ABD ile AB’nin Ukrayna’daki anayasa karşıtı darbeye verdikleri destek Ukrayna toplumunun derinden ayrışmasına ve ülkede silahlı bir çatışma yaşanmasına neden olmuştur. Ülkedeki aşırı milliyetçi ideolojinin güçlendirilmesinin yanı sıra Ukrayna toplumunda bilinçli bir şekilde Rusya’nın düşman olduğu yönünde bir imaj yaratılması, devletlerarasındaki anlaşmazlıkların zora dayalı çözümüne ilişkin olarak oynanan açık kumara ilave olarak, ülkedeki derin sosyo-ekonomik kriz, Ukrayna’yı Avrupa’da ve Rus sınırlarının hemen yakınında kronik bir istikrarsızlık sahasına dönüştürmektedir.”

Belgede yukarıda sayılan tehditlerin yanı sıra diğer tehditlerin de bertaraf edilmesi için gerekli adımlardan da bahsedilmiştir. Bu adımlar kapsamında, Dugin tarafından da dile getirildiği biçimiyle, Avrasya İmparatorluğu’nun parçalarını oluşturan sahalarla gerek bölgesel, gerekse ikili entegrasyon mekanizmaları kullanılarak iş birliği yapılmasının önemine vurgu yapılmıştır. Bu çerçevede, belgenin ulusal güvenliğin sağlanmasının bir yolu olarak “Stratejik İstikrar ve Eşit Stratejik İşbirliği” başlığı altındaki 88. maddesinde yer alan “RF, BRICS, (Brezilya, Rusya, Hindistan, Çin, Güney Afrika), RIC (Rusya, Hindistan, Çin), Şangay İşbirliği Örgütü, Asya-Pasifik Ekonomik İşbirliği Forumu, G-20 ve diğer uluslararası kurumlar içerisindeki partnerleri ile iş birliğini artırmaktadır” ibaresi bölgesel bütünleşme çabalarına işaret etmektedir. Benzer şekilde, aynı başlık altındaki 92. maddede Orta Asya ile ilgili şu ifade yer almaktadır: “RF, Şangay İşbirliği Örgütü’nün politik ve ekonomik potansiyelinin ortaya çıkarılmasına ve örgüt içerisinde daha ileri seviyede karşılıklı güven inşasını sağlayacak pratik adımların atılmasına ve Orta Asya’da iş birliğinin geliştirilmesine büyük bir önem atfetmektedir. Ayrıca RF, örgüt üyeleri, gözlemciler ve örgütün partnerleri ile diyalog ve iki taraflı uyumu içeren iş birliğinin gelişimini de desteklemektedir. Örgüte tam üye olarak katılma

arzusuna sahip olduğunu gösteren ülkelerle çalışma hususunda özel bir çaba harcanmaktadır.” Asya-Pasifik bölgesine yönelik olarak ise 95. maddede yer alan ifade önem arz etmektedir: “RF, Asya-Pasifik bölgesinde bloksuz bir temelde bölgesel güvenlik ve istikrarı destekleyecek güvenilir mekanizmaların inşasının, bölge ülkeleriyle politik ve ekonomik iş birliğinin artırılmasının ve bölgesel entegrasyon yapıları da dâhil olmak üzere bilim, eğitim ve kültür alanında etkileşimin geliştirilmesinin savunuculuğunu yapmaktadır.” Son olarak 97. maddede yer alan “RF, Avrupa Devletleri ve AB ile karşılıklı fayda esasına dayalı iş birliğinin güçlendirilmesini, Avrupa ve Sovyet-sonrası topraklardaki entegrasyon sürecinin uyumlaştırılmasını ve yasal bir zeminde sınırları belirli bir anlaşmaya dayalı açık bir kolektif güvenlik sisteminin Avrupa-Atlantik bölgesinde oluşturulmasını desteklemektedir” ifadesi ise İmparatorluğun bir diğer ayağı olan Avrupa bölgesindeki birlik ve entegrasyon çabalarına RF'nin verdiği önemi gözler önüne sermektedir.

Diğer taraftan, ulusal güvenliğin sağlanmasının bir yolu olarak “kültür”ün önemini değerlendirildiği bölümde, “Kültürel sahada ulusal güvenliğin güçlendirilmesi, Rus dilinin, ülkenin bütünlüğünün ve RF içerisindeki etnik gruplar arasındaki diyalogun sağlanması, Sovyet sonrası dönemde entegrasyon sürecinin gelişimine temel teşkil edilmesi ve yurtdışındaki soydaşların dilsel ve kültürel alandaki ihtiyaçlarının karşılanması manalarında RF'nin devlet dili olarak işlevsel hale getirilmesine ilişkin devlet politikasının uygulanışına bağlıdır. Avrasya bölgesindeki entegrasyonun hızlanmasını temin etmek için Rusya, BDT ülkelerinde Rus diline ve kültürüne yönelik çalışmaları destekleyici programlar uygulamaktadır.” ifadesiyle yine Dugin tarafından RF'nin lider rol oynayacağı ifade edilen Avrasya İmparatorluğu'nun merkezinde yer alan imparatorluk sahasının entegrasyonun sağlanması için kültürel faktörlerin kullanımına önem verilmesi gereğine de işaret edilmektedir.

Öte yandan, belgenin 89. maddesinde Avrasya İmparatorluğu'nun merkezi olarak kabul edilen RF'nin önderliğindeki merkez sahası içerisindeki bütünleşme çabalarına, RF'nin bu çabalarda oynadığı role ve bu durumun gerekliliğine dikkat çekilmiştir. Bu maddede şu ifade

yer almaktadır: “Rus dış politikasının anahtar alanları olan BTD üyeleri, Abhazy Cumhuriyeti ve Güney Osetya Cumhuriyeti ile iki-taraflı ve çok-taraflı iş birliği ilişkilerinin geliştirilmesi hayatiyet arz etmektedir. Rusya, Abhazy Cumhuriyeti, Güney Osetya Cumhuriyeti ve BDT ülkeleriyle sınırdış olan bölgedeki genel durum üzerinde istikrarlaştırmacı bir etki yaparak, topluluk içerisinde yer alan BDT üyelerinin yanı sıra, KGAÖ, Avrasya Ekonomik Birliği ve RF-Belarus Birliği üyelerinin topraklarındaki bölgesel ve alt-bölgesel entegrasyon ve iş birliği potansiyelini de geliştirmektedir.”

Ayrıca belgenin 91. maddesi RF'nin Avrasya yöneliminin açık bir göstergesi olup, bu saha içerisinde iş birliğinin artırılması için atılması gerekli olan adımlara işaret etmektedir: “Avrasya Ekonomik Birliği'nin kuruluşu Avrasya sahasındaki bütünleşmesinin yeni bir aşamasının başlangıcıdır. RF devam eden entegrasyon, istikrarlı gelişme, tüm yönleriyle modernizasyon, iş birliği ve küresel ekonomi içerisinde yer alan birlik devletlerinin ekonomilerinin rekabet edebilirliğinin artırılması için birliğin daha ileri seviyede tahakküm edilmesine ve ayrıca birlik halklarının yaşam standartlarının yükseltilmesine, malların, hizmetlerin, sermayenin ve iş gücünün serbest dolaşımına ve ortak altyapı ve yatırım projelerinin hayata geçirilmesine çabalamaktadır.”²⁹

1993 yılından 2015 yılına kadar olam süreçte RF'nin askerî doktrin ve ulusal güvenlik konsepti belgeleri incelendiğinde, RF'nin SSCB'nin dağılmasının şaşkınlığını üzerinden atmasını takiben ve 2000'li yıllarla birlikte yeniden ayağa kalkmasına da paralel olarak ABD'nin başını çektiği Avrupa-Atlantik yapının öncelikle yakın çevresindeki, daha sonra da dünya meselelerindeki politikalarına karşı daha şahin bir tutum takınılmasının önerildiği gözlemlenmektedir. Dugin'in “20. yüzyılda tüm dünyanın Varşova Paktı ve NATO ülkeleri olarak iki stratejik kampa bölünmesi, ideolojik zıtlığın değil ‘siyasi coğrafya’nın temel yasalarından hasıl olan salt jeopolitik karşıtlığın

²⁹ Ieee.es, a.g.e.

sonucuydu”³⁰ şeklinde ifade ettiği ve tarihsel gerçeklere dayandırarak açıkladığı RF-ABD zıtlığında doğal düşmanı teşkil eden ABD ile tezahürlerini RF'nin dünya hegemonyasının önündeki en büyük engeller olarak değerlendirdiği görülmektedir ve bu durumun sadece Dugin gibi Avrasyacılar tarafından değil, RF yönetimlerince de bu şekilde anlaşıldığı yukarıda bahsi geçen belgelerde açık bir şekilde ortadadır.

2.2. *Pratik Etkiler*

Avrasyacılık anlayışının modern yorumunu sistemik bir düşünce yapısı haline getiren Dugin'in öne sürdüğü fikirlerin sadece teorik çerçevede değil, pratikte de RF yönetimi tarafından benimsenerek uygulandığını gösteren en önemli olayları 2000'li yılların sonundan itibaren Avrupa-Atlantik yapının (ve dolayısıyla da bu yapının lideri olarak blok politikaları üzerinde önemli ölçüde yönlendiriciliği olan ABD'nin) RF'nin yakın çevresine yönelik olarak attığı adımlara RF'nin verdiği tepkilerden görmek mümkündür.

SSCB'nin çöküşünü takiben yeniden yapılanma sürecine giren uluslararası sistemde “yeni dünya düzeni” adlı projesiyle hegemonyasını sürdürmek isteyen ABD'nin başlıca amacı, Amerikan hegemonyasına karşı muhtemel rakiplerin gerçek rakiplere dönüşmesinin engellenmesi ve kendisi aleyhine bölgesel ittifakların oluşmasının önlenmesidir. Bu çerçevede, bölgede RF'nin çevrelenmesi yoluyla SSCB dönemindeki topraklarına yeniden dönmesini ve güçlenmesini istemeyen ABD, en önemli Avrupa-Atlantik yapılar olan NATO ve AB aracılığıyla SSCB dağıldıktan sonra bağımsızlığını kazanan yeni cumhuriyetleri söz konusu örgütlere üyelik yoluyla kendi etki sahası içerisine dâhil etmeye çalışmış ve bunda da büyük ölçüde başarılı olmuştur. Takip eden süreçte ise, ABD, bölgedeki çıkarları açısından en fazla önem verdiği Gürcistan, Azerbaycan ve Ukrayna gibi ülkelerin Batı sistemine entegre edilmesi yönünde politikalar uygulamaya koymuştur; bu noktadaki en önemli hedefi söz konusu devletlerin Moskova'nın

³⁰ Dugin, a.g.e., s. 320.

hegemonyasına boyun eğmesinin engellenmesidir.³¹

Ancak bahsi geçen ülkelerden özellikle Gürcistan ve Ukrayna gerek jeopolitik önemleri, gerekse tarihsel bağlar (özellikle Ukrayna) gibi nedenlerle RF için son derece önemlidir ve yakın çevresinde bulunan bu ülkelerin kontrol altında bulundurulması RF için büyük bir hayatiyet arz etmektedir. Bu hususta Dugin, Ukrayna'dan Abhazya'ya dek tüm kıyı şeridi boyunca Moskova'nın topyekûn ve hiçbir surette sınırlanmayan denetiminin Karadeniz sahillerindeki Rus jeopolitiğinin mutlak gerekliliği olduğunu ve bölge halklarına Moskova'nın askerî ve siyasi denetimi şartıyla etnik ve inançsal özerklik verilmesi yoluyla bu alanın tamamının etno-kültürel farklılıklara göre alabildiğince parçalanabileceğini ve söz konusu sahanın hem Batının hem de onun bölgedeki uzantısı olan Türkiye'nin Atlantikçi tesirinden uzak tutulması ve Avrasyacı bir bakış açısıyla Moskova'nın kontrolü altına girmesi gerektiğine işaret etmiştir.³² Bu nedenle, ABD'nin bu ülkelere yönelik ilgisi RF'nin daha büyük bir tepkisiyle karşılaşmış olup RF bu noktadaki ilk adımı Ağustos 2008 Savaşı ile atmıştır.

Bu çerçevede, 2003 yılında Batı destekli bir halk hareketiyle (Gül Devrimiyle) iktidara gelen Mihail Saakaşvili'nin büyük ölçüde Batılı devletlerden (ve özellikle de ABD'den) aldığı desteğe de güvenerek RF'nin bölgedeki çıkarlarına zarar verecek politikalar izlemesi ve NATO ile yakın iş birliğine gitmesi, RF'yi harekete geçirmiş ve Güney Osetya'da yaşanan olayları bahane eden RF, 7 Ağustos 2008 tarihinde Gürcistan'a savaş ilan etmiş ve bu ülkeyi ağır bir yenilgiye uğratmıştır. RF, Gürcistan topraklarındaki işgalini, AB dönem başkanı Fransa'nın arabuluculuğunda sunulan Sarkozy Planı'nın 16 Ağustos 2008'de imzalanmasına kadar devam ettirmiştir. Sarkozy

³¹ Burçin Canar, "Soğuk Savaş Sonrasında Amerika Birleşik Devletleri'nin Karadeniz Politikası", *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 2012, Cilt: 67/Sayı: 1, 49-80, s. 54; Yannis Tsantoulis, "Geopolitics, (Sub)regionalism, Discourse and a Troubled 'Power Triangle' in the Black Sea", *Southeast European and Black Sea Studies*, 2009, Cilt: 9/Sayı: 3, 243-258, ss. 249-250.

³² Dugin, a.g.e., s. 176.

Planı çerçevesinde, RF, Gürcistan'dan askerlerini çekse de, 26 Ağustos 2008'de Güney Osetya ve Abhazya'yı bağımsız devletler olarak tanıyarak Gürcistan'ın toprak bütünlüğüne geri dönülmesi zor ve büyük bir darbe indirmiştir.³³ Bu, RF'nin Batı'ya (ve dolayısıyla da ABD'ye) yakın çevresindeki faaliyetlerinden rahatsız olduğunu gösteren o ana kadarki en önemli tepkisidir. RF, açık bir şekilde kendisi için yaşamsal çıkar alanı olarak gördüğü bu bölgeye Batı'nın daha fazla ilerlemesine müsaade etmeyeceğini en yüksek perdeden bildirmiştir.

Bu olayı takiben Ukrayna'nın Rusya tarafından desteklenen Devlet Başkanı Viktor Yanukoviç'in 2013 yılında AB ile Doğu Ortaklığı çerçevesinde yapılması planlanan antlaşmayı RF'nin de etkisiyle imzalamaktan vazgeçmesi Ukrayna'da AB taraftarı kitlelerin iktidara karşı protestolarını tetiklemiştir.³⁴ Başkent Kiev başta olmak üzere ülkenin batısında yoğunlaşan gösteriler şiddetlenerek devam etmiş; hükümet tarafından alınan sert önlemler gösterileri daha da artırmış ve nihayetinde 17 Şubat 2014 tarihinde Yanukoviç ülkeyi terk etmek zorunda kalmıştır. 25 Mayıs 2014'te yapılacak olan seçimlere kadar Kiev'de geçici bir yönetim kurulmuş; ancak söz konusu yönetim Batı tarafından tanınmasına karşın RF tarafından kabul görmemiştir. Bunun üzerine, Ukrayna'nın Rus yanlısı bölgelerinde, yeni Kiev yönetimi ile Batı karşıtı gösteriler başlamış; bu gösteriler kısa zamanda ülkenin doğusuna ve güneyine yayılmıştır.³⁵ Rus etnisitenin ağırlıklı olarak

³³ Mitat Çelikpala, "Bağımsız Gürcistan'ın 20 Yılı: Başarısız Devlet mi, Demokratik Model Ülke mi?", Mustafa Aydın (der.), *Kafkaslar Değişim Dönüşüm: Avrasya Üçlemesi III*, 1. Baskı, Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık Tic. Ltd. Şti., Ankara, 2012, 65-145, s. 84; Ahmet Öztürk, "Rusya-Gürcistan Krizi: Yerel Bir Çatışma, Küresel Yansımalar", *Orta Asya ve Kafkas Araştırmaları Dergisi*, 2009, Cilt: 4/Sayı: 7, 1-27, s. 8.

³⁴ Hasret Çomak ve diğerleri, "Karadeniz'de Yeni Gelişmeler, Ukrayna Krizi ve Türkiye", Hasret Çomak ve diğerleri (ed.), *Uluslararası Politikada Ukrayna Krizi*, 1. Baskı, Beta Basım Yayın Dağıtım A.Ş., İstanbul, 2014, 137-169, ss. 324-325.

³⁵ Hasret Çomak ve Ufuk Cerrah, "Karadeniz Jeopolitiğinde Ukrayna ve Kırım'ın Güvenliği ve Bu Güvenliğin Avrasya Enerji Güvenliğine Etkileri" (24.09.2014), *BİLGESAM*, http://www.bilgesam.org/Images/Dokumanlar/0-381-201412291guvenlik_kongresi_bildirileri-43.pdf (Erişim Tarihi: 14.01.2016).

yaşadığı yerlerden biri olan Kırım'da Parlamento önce bölgenin bağımsızlığını ilan etmiş ve ardından da 16 Mart 2014'te gerçekleştirilen referandum sonucunda katılımcıların %95'i Kırım'ın Ukrayna'dan ayrılarak RF'ye bağlanmasına "evet" oyu vermiştir. Kısa süre sonra Rusya Federasyonu Devlet Başkanı Vladimir Putin, Kırım'ın RF ile birleşmesini resmen onaylayan kararnameyi imzalamış ve RF resmen Kırım'a el koymuştur.³⁶ Bu arada Batı karşıtı gösteriler ülkenin doğusunda yer alan Donbas bölgesine de sıçramış; 11 Mayıs 2014'te bu kez de önemli sayıda etnik Rus'un yaşadığı Ukrayna'nın doğu vilayetleri olan Donetsk ve Luhansk'ta referandumlar yapılmış; bu referandumlar sonucunda Donetsk ve Luhansk Halk Cumhuriyetleri ilan edilmiştir. Ancak bu sözde cumhuriyetlerin bağımsızlığı RF tarafından tanınmamıştır. Ayrılıkçılar, Donetsk ve Luhansk dışında kalan diğer doğu vilayetlerinde de referandum yapılabileceğini ve bu vilayetlerin de katılımıyla Ukrayna'nın doğusunda "Novorossiya" (Yeni Rusya) adı ile yeni bir cumhuriyet ilan edilebileceğini açıklamıştır. Bu bölgede Rus destekli milislerle Ukrayna askerî birlikleri arasındaki çatışmalar hâlen devam etmekte olup, henüz bölgeyi istikrara kavuşturacak bir barış anlaşmasına varılamamıştır.³⁷

Ukrayna'nın RF için özel bir önemi bulunmakta olup, bu ülke her zaman Rusların gerek kimliksel gerekse tarihsel gerekçelerle "asıl Rus toprakları" içerisinde gördükleri bir ülke olmuştur.³⁸ Zaten tarihsel süreçte de genel olarak Rusların denetimi altında kalmış olan Ukrayna'nın özellikle doğusu ile güneyinde yaşayan ciddi bir etnik Rus nüfus da mevcuttur. Bu nedenle, SSCB'nin dağılmasını takiben, RF hariç 15 bağımsız devlet ortaya çıksa da, bunlardan en çok Ukrayna'nın kaybı Ruslar için hazmedilmesi zor olmuştur. Bu durum,

³⁶ Işık Kuşçu, "Kırım'ın Rusya'ya Katılımının Bölgesel ve Küresel Etkileri", Hasret Çomak ve diğerleri (ed.), *Uluslararası Politikada Ukrayna Krizi*, 1. Baskı, Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş., İstanbul, 2014, 137-169, ss. 311-314.

³⁷ Çomak ve Cerrah, a.g.e.

³⁸ Aleksander Soljenitsin, "Rusya Nasıl Kurtulur?", Erol Göka ve Murat Yılmaz (der.), *Uygurluğun Yeni Yolu Avrasya*, Kızılelma Yayıncılık, İstanbul, 1998, 207-214, s. 209.

Dugin tarafından şu şekilde ifade edilmiştir: “Üniter Ukrayna’nın daha fazla yaşamını sürdürmesine izin verilemez. Bu ülke, jeopolitik ve etnik-kültürel gerçekliklerin çeşitliliğine uygun surette birkaç kuşağa bölünmelidir.” Ayrıca Karadeniz donanmasına ev sahipliği yapması dolayısıyla RF için son derece stratejik bir konumda bulunan Kırım’ın RF topraklarına katılmasının gerekliliği de daha 1997 yılında Dugin tarafından şu şekilde savunulmuştur: “Kırım’ı ‘egemen Ukrayna’ya bırakmak mümkün değildir. Çünkü bu durum Rusya’nın jeopolitik güvenliğine doğrudan bir tehdit oluşturacak ve Kırım içinde etnik gerginliğe sebep olacaktır.”³⁹

Görüldüğü üzere, eski SSCB cumhuriyetlerini Batı ile arasında bir tampon olarak gören, bu nedenle de NATO ve AB gibi yapıların bu ülkelere yönelik faaliyetlerini ulusal güvenliğine tehdit olduğu gerekçesiyle reddeden RF, gerek Ağustos 2008 RF-Gürcistan Savaşı’nda gerekse 2014 yılında RF ile Ukrayna arasında yaşanan çatışmada Batı’nın yakın çevresindeki faaliyetlerine en yüksek perdeden tepki vermiştir. Dugin’in de ortaya koyduğu üzere, Avrasya İmparatorluğu’nun merkezini oluşturan bu bölgedeki Rus hâkimiyeti söz konusu İmparatorluğun kurulabilmesi için hayatidir.

Dugin’in de ifade ettiği üzere, Avrasya İmparatorluğu’nun vücut bulması için sadece RF’nin yakın çevresindeki Batı (ABD) etkisinin ortadan kaldırılması yeterli değildir. Dugin bu husustaki fikirlerini şu şekilde ifade etmektedir: “Amerika’dan ibaret olan Batı, Rusya’nın topyekûn jeopolitik düşmanı, Avrasya eğilimlerine doğrudan zıt bir kutup, Atlantikçiliğin karargâhı ve merkezidir. (...) Bu bağlamda, *Heartland*’ın pozisyonu açıktır: ABD’nin Atlantikçi jeopolitiğine bütün düzeylerde ve yeryüzünün her tarafında karşı koymak, düşmanı azami ölçüde zayıflatmak, moralini çökertmek, aldatmak ve eninde sonunda yenmek gerekir.”⁴⁰ Bu çerçevede, Putin’in iktidara geldiği 2000’li yıllardan itibaren toparlanma yönünde attığı adımları takiben,

³⁹ Dugin, a.g.e., s. 207.

⁴⁰ Dugin, a.g.e., s. 194.

RF Ağustos 2008 Savaşı ve 2014 yılında Kırım'ın ilhakıyla birlikte Doğu Ukrayna'nın fiilî denetimi ile sonuçlanan çatışmalara bağlı olarak yakın çevresine Batı akınına önemli ölçüde durdurmuştur. Ağustos 2008 Savaşı'ndan sonra başlattığı askerî modernizasyon programının da verdiği destekle bir adım daha ileri giderek, "ABD çıkarlarına tüm dünyada meydan okuma" düşüncesinin de bir yansıması olarak 2015 yılından itibaren Esat yönetimi ile iş birliği yaparak Suriye krizine askerî olarak müdahil olmuştur. Bu açıdan bir milat olan Suriye müdahalesi, RF açısından ikili bir amaca hizmet etmektedir. Bunlardan ilki dünya meselelerine yeniden ağırlık koyarak ABD'nin hegemonyasına meydan okumak; ikincisi ise Batı'nın yakın çevresine yönelik ilgisini Suriye gibi kısmen sınırlarına uzak bir yere yönlendirerek ulusal güvenliğine katkıda bulunmaktır. Suriye krizinin çözümü için 23 Ocak 2016 tarihinde başlatılan Astana Süreci ile inisiyatif büyük ölçüde ABD'den RF'ye geçmiş olup bu durum uluslararası alanda ABD hegemonyasına bir meydan okuma olarak da değerlendirilebilir.⁴¹ Ayrıca böylelikle, RF, Ağustos 2008 Savaşı'ndan sonra bağımsızlıklarını tanıdığı Abhazya ve Güney Osetya ile 2014 yılındaki savaştan sonra ilhak ettiği Kırım ile Doğu Ukrayna'da hâlen devam etmekte olan krizden dikkatlerin uzaklaşmasını sağlayarak söz konusu çatışmalı sahalarda kendi lehine fiilî (*de facto*) durumlar yaratmakta ve böylelikle ulusal güvenliğini konsolide etmektedir.

Diğer taraftan, özellikle ABD Başkanlık seçimlerde de görüldüğü üzere, RF'nin ABD'nin iç işlerine müdahale ederek bu meselelerle meşgul olmasını sağlayıp dünya meselelerine dâhil olmasını engellemeye çalıştığı da görülmektedir. Çok önceleri bu durumun gerekliliğine işaret eden Dugin'in bu konudaki yorumlarının⁴²

⁴¹ Mensur Akgün, "İyi Şeyler de Oluyor..." (04.10.2017), *Karar Gazetesi*, <http://www.karar.com/yazarlar/mensur-akgun/iyi-seyler-de-oluyor-5101> (Erişim Tarihi: 08.10.2017).

⁴² Dugin'in bu konuya ilişkin söylemi şu şekildedir: "Özellikle her türlü ayrılıkçılığı, binbir türlü etnik, sosyal ve ırki çatışmaları teşvik ederek ABD'deki iç politikayı istikrarsızlaştıran tüm muhalif hareketleri -ifratçı, ırkçı ve mezhep gruplaşmalarını- destekleyerek jeopolitik düzensizliği Amerika içi gerçekliğe zerk etmek elzemdir. Aynı zamanda, Amerikan

8 Kasım 2016 tarihinde gerçekleştirilen ABD Başkanlık seçimlerinde RF'nin, özellikle siber ordusunu kullanarak, Demokrat adaya karşı daha çok Amerika'nın iç meselelerine eğilmeyi vaat eden Cumhuriyetçi aday Donald Trump'a verdiği iddia edilen destekte hayat bulduğu söylenebilir. Bu durum, RF yönetiminin Dugin'in görüşlerini dikkate aldığı'nın bir başka kanıtı mahiyetindedir.

Sonuç

Soğuk Savaş'ın sona ermesi tüm dünya için olduğu gibi SSCB'nin varisi olan RF için de bir kırılma noktası teşkil etmektedir. Gorbaçov döneminde ülkenin yeniden ayağa kaldırılması için başlatılan *glasnost* ve *perestroyka* politikaları ile SSCB'yi Batılı tarzdaki ekonomik ve sosyo-politik politikalarla reforme etme girişimi, sistemin tamamen çökmesine sebebiyet vermiştir.

Bu politikalar, SSCB yöneticilerinin de öngörmediği şekilde, ülkeyi süratle çöküşün eşiğine getirerek, 1991 sonunda dağılmasına yol açmıştır. Beklenmedik dağılma sonucunda dünya siyaset sahnesine çıkan 15 devletten biri olan RF, kendisini ilk yıllarda bu çöküşün yarattığı kaos içerisinde bulmuştur. Başlangıç aşamasında ülkeyi ayağa kaldıracağı düşünülen Batılı reformlar, gerek SSCB'nin dağılmasının nedeni olarak görülmeleri, gerekse RF döneminde ülkenin kısa sürede toparlanmasına hizmet edecekleri yönündeki beklentilerin çok geçmeden boşa çıkması gibi nedenlerle ikinci plana itilerek yeni alternatif çözüm arayışlarına girilmiştir. Bu noktada ortaya çıkan ve esasen başlangıcı 19. yüzyıla kadar götürülebilecek olan Avrasyacılık yaklaşımı, RF'nin eski büyük güç statüsüne dönüşü için bir anahtar olarak görülmeye başlamıştır.

Soğuk Savaş sonrası dönemin şartları göz önünde bulundurularak klasik Avrasyacılığın koşullara göre yeniden yorumlanmış hali olarak

politikasında ABD'nin kendisini iç problemleri ile sınırlı tutması gerektiğini savunan bazı çevrelerin (çoğunlukla sağ-Cumhuriyetçiler) izolasyoncu eğilimlerine yardım etmenin faydası vardır. Durumun bu merkezde olması, Rusya için en yüksek düzeyde yarar sağlayacaktır." Bkz. Dugin, a.g.e., s. 194.

ortaya çıkan neo-Avrasyacı yaklaşım, özellikle 90'lı yılların ikinci yarısından itibaren bir düşünce yapısı halinde sistematize edilmiş ve 2000'li yılların ikinci yarısından itibaren RF yönetiminin gerek dış gerekse güvenlik politikalarında ağırlık bir rol oynamaya başlamıştır. Dugin tarafından sistemik bir düşünce yapısı haline getirilen neo-Avrasyacılık anlayışı çerçevesinde jeopolitik gerekçelere dayandırılarak RF hegemonyasının yeniden tesis edilmesinin amaçlandığı anlaşılmakta olup, bu yöndeki en önemli düşman olarak ABD gösterilmekte; öncelikle RF'nin yakın çevresinde daha sonra da dünya ölçeğinde ABD ile mücadele edilerek ABD'yi geriletmesi ve en nihayetinde mağlup etmesi hedeflenmektedir.

Bu çerçevede, RF'nin askerî doktrin ve ulusal güvenlik belgelerine bakıldığında, 90'lı yıllarda teorik düzeyde, 2000'li yılların ortasından itibaren de pratik düzeyde bu amacın gerçekleştirilmesinin RF'nin öncelikli ajandası haline geldiği görülmektedir. Bu husus, RF'nin güvenlik algısını da önemli ölçüde etkilemiş olup, 1993'ten günümüze kadar olan tüm askerî doktrin ve ulusal güvenlik belgelerinde, artan düzeyde, Avrupa-Atlantik yapının RF'nin yakın çevresine yönelik faaliyetleri en önemli tehdit olarak kategorize edilmiştir. Bu çerçevede Ağustos 2008 Savaşı ile 2014 yılındaki RF-Ukrayna çatışmanın büyük ölçüde bu güvenlik algısı tarafından yönlendirilen eylemler olduğu söylenebilir.

“Yakın çevresi”ne yönelik Avrupa-Atlantik yapının (dolayısıyla da bu yapının lideri olarak görülen ABD'nin) faaliyetlerini büyük ölçüde bu iki operasyonla önleyen RF'nin, 2015 yılında Suriye krizine doğrudan dâhil olmasının yanı sıra 2016 yılındaki ABD Başkanlık seçimlerine de siber saldırı yoluyla müdahil olması gibi eylemlerin ise ABD çıkarlarına tüm dünyada meydan okunması anlayışı çerçevesinde gerçekleştirildiği söylenebilir.

Nihai olarak söz konusu politikanın, imkân ve kabiliyetlere de bağlı olarak, pragmatik bir şekilde uygulandığı da görülmektedir. Öncelikle 90'lı yılların başında SSCB'nin dağılmasının şokunu henüz üzerinden atamayan RF, bırakınız dünya meselelerinde aktif rol oynamayı, Dugin tarafından imparatorluk merkezi olarak kabul edilen yakın çevresinde dahi etkinlik gösterememiştir. Temelleri 90'lı yıllarda

atılan Avrasya yönelimli dış politika, ülkenin toparlanmasına da bağlı olarak, ancak 1999 yılında iktidara gelen Vladimir Putin ile hayata geçirebilmiştir. Diğer taraftan ülkeyi ilk yıllarında en çok uğraştıran problem olan Çeçen direnişi dolayısıyla 1994 yılında patlak veren iç savaştan istediğini elde edemeyen RF, Vladimir Putin'in iktidara gelmesiyle birlikte bu problemin çözümü için daha kararlı bir tutum takınmıştır. Bu dönemde gerçekleşen 11 Eylül saldırıları ve takiben ABD'nin küresel terörle mücadele için ilan ettiği "teröre karşı savaş" kampanyası, içeride Çeçen ayrılıkçılığı ile mücadele eden RF tarafından da desteklenmiştir. Bu çerçevede, Çeçen direnişçileri uluslararası terörizmin bir uzantısı olarak etiketleyen RF yönetimi, bu sayede direnişçilere karşı son derece sert tedbirler uygulasa da, uluslararası camiadan tepki görmemiştir. Bunun karşılığında da ABD'nin "teröre karşı savaş" stratejisinin ilk ayağı olan Afganistan harekâtı için, yakın çevresi olarak gördüğü Orta Asya Cumhuriyetlerine yerleşmesine kısa süreliğine de olsa göz yummuştur.

Yukarıda da belirtildiği üzere zaman zaman neo-Avrasyacılık ilkelerinden sapmalar yaşansa da genel olarak değerlendirildiğinde Soğuk Savaş sonrası dönemde izlenen Rus dış ve güvenlik politikasında gerek teorik, gerekse pratik düzeyde neo-Avrasyacılık düşüncesinin büyük bir etkiye sahip olduğu söylenebilir.

Summary

Neo-Eurasianism, which has begun to become evident at the beginning of the 90's as a new interpretation of Classic Eurasianism in the 1920s, is largely based on the thoughts of Aleksandr Dugin. Dugin divides the world into maritime and land civilizations and points out the inevitability of the conflict between the two civilizations on the basis of this contrast, which he supports with historical examples. He states that these two civilizations are represented by the United States and the Russian Federation today. At this point, he argues that a Eurasian empire formed around the Russians who claims to be the natural leader of land civilization because of its geographical position could defeat the naval Atlantic Empire under the leadership of the

USA. According to Dugin, the above-mentioned empire as a federation of several empires in which Russia takes a central place consists of the European Empire under Germany's leadership, the Pacific Empire under Japan's leadership and the Central Asian Empire under Iran's leadership. In this respect, it can be said that Dugin is in search of a hegemonic basis for Russian imperialism within the framework of this point of view, which can be considered as an attempt to put Russian imperialism instead of American one. Vladimir Putin, who came to power in 1999 and acted with an ambitious goal of lifting Russia up again, benefited greatly from Dugin's views to rebuild Russian imperialism. From the neo-Eurasian perspective, it is necessary to prevent the spread of the Atlantic block (and accordingly NATO as its military organization) to the Russian Empire, which is the main body of the Eurasia block following the disintegration of the USSR, for aforementioned construction activity. In this context, the Russian Federation recovered after Putin's coming to power at the beginning of 2000's and showed the most important reaction towards activities of the West towards its near abroad by interfering in Georgia with the August 2008 War. The Russia Federation stroke a major great blow to the territorial integrity of Georgia by recognizing the independence of separatist regions of Abkhazia and South Ossetia after the war and signaled to America (the leader of the Western Block) that Russia is not happy with the Western activities towards its near abroad. Then, Russia attacked to Ukraine, which had always seen within the original Russian territory because of historical and ethnic reasons, by taking advantage of the turmoil created by Ukraine's economic integration efforts with the EU in 2013. Russia first invaded Crimea and then caused deep split in the country by using the Russians settled in the eastern part of the country. However, according to Dugin, it is not enough for Russia to stop the Western influx into its near abroad in order to realize Eurasian empire. He points out the necessity of fighting with America at all levels and all around the world, and of finally defeating it. In this context, the Russian Federation, which halted the influx of the West towards its near abroad especially with the August 2008 War and the Ukrainian intervention in 2014, intervened

in the civil war in Syria militarily in 2015 with the confidence given by the military modernization program that it launched after the August 2008 War. Russians strengthened their national security with this intervention through challenging American interests globally and directing attention of the West to a place as Syria far away from his borders. Also, it has been claimed that the Russian Federation intervened in the American presidential election in November 2016 with its cyber army and helped Donald Trump (who had isolationist tendencies) to win. This contributed to the idea of isolation of the US from the world by stirring its internal problems as pointed out by Dugin in early 1997. This is another proof that the Russian administrators have taken into account the views of Dugin. In this context, it can be said that the neo-Eurasian perspective has significantly affected the Russian security perception especially starting from the second half of 2000's and it also should be expected to be influential in the future as well.

Kaynakça

Kitaplar

AKGÜL, Fatih, *Rusya ve Türkiye'de Avrasyacılık*, 1. Baskı, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul, 2009.

ÇEÇEN, Anıl, *Türkiye ve Avrasya*, 2. Baskı, Doğu Kütüphanesi, İstanbul, 2015.

DUGİN, Aleksandr, *Rus Jeopolitiği: Avrasyacı Yaklaşım*, 9. Baskı, çev. Vügar İmanov, Küre Yayınları, İstanbul, 2014.

ERDEM, Demirhan Fahri, *Dünya'da ve Türkiye'de Avrasya ve Avrasyacılık: Algulamalar Yaklaşımlar ve Stratejiler*, Barış Kitap, Ankara, 2016.

İSMAYİLOV, Meşdi, *Avrasyacılık: Mukayeseli Bir Okuma Türkiye ve Rusya Örneği*, Doğu-Batı Yayınları, Ankara, 2011.

İŞYAR, Ömer Göksel, *Avrasya ve Avrasyacılık*, 2. Baskı, Dora Yayınları, Bursa, 2013.

Makaleler ve Kitap Bölümleri

ÖZTÜRK, Ahmet, “Rusya-Gürcistan Krizi: Yerel Bir Çatışma, Küresel Yansımalar”, *Orta Asya ve Kafkas Araştırmaları Dergisi*, Cilt: 4, Sayı: 7, 2009.

CANAR, Burçin, “Soğuk Savaş Sonrasında Amerika Birleşik Devletleri’nin Karadeniz Politikası”, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, Cilt: 67, Sayı: 1, 2012.

ÇELİKPALA, Mitat, “Bağımsız Gürcistan’ın 20 Yılı: Başarısız Devlet mi, Demokratik Model Ülke mi?”, Mustafa Aydın (der.), *Kafkaslar Değişim Dönüşüm: Avrasya Üçlemesi III*, 1. Baskı, Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık Tic. Ltd. Şti, Ankara, 2012.

ÇOMAK, Hasret ve diğerleri, “Karadeniz’de Yeni Gelişmeler, Ukrayna Krizi ve Türkiye”, Hasret Çomak ve diğerleri (ed.), *Uluslararası Politikada Ukrayna Krizi*, 1. Baskı, Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş., İstanbul, 2014.

EROL, Mehmet Seyfettin, “Küresel Güç Mücadelesinde Avrasya Jeopolitiği ve Avrasyacılık Tartışmaları”, İhsan Çomak (ed.), *Rusya Stratejik Araştırmaları*, 11. Baskı, Tasam Yayınları, İstanbul, 2006.

KUŞÇU, Işık, “Kırım’ın Rusya’ya Katılımının Bölgesel ve Küresel Etkileri”, Hasret Çomak ve diğerleri (ed.), *Uluslararası Politikada Ukrayna Krizi*, 1. Baskı, Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş., İstanbul, 2014.

SOLJENITSIN, Aleksander, “Rusya Nasıl Kurtulur?”, Erol Göka ve Murat Yılmaz, (der.), *Uygarlığın Yeni Yolu Avrasya*, Kızılelma Yayıncılık, İstanbul, 1998.

TSANTOULIS, Yannis, “Geopolitics, (Sub)regionalism, Discourse and a Troubled ‘Power Triangle’ in the Black Sea”, *Southeast European and Black Sea Studies*, Cilt: 9, Sayı: 3, 2009.

WEHRSCHEUTZ, Christian F., “Rus Fikriyatının Parçası Olarak Avrasyacılık”, Erol Göka ve Murat Yılmaz (der.), *Uygarlığın Yeni Yolu Avrasya*, Kızılelma Yayıncılık, İstanbul, 1998.

İnternet Kaynakları

AKGÜN, Mensur, “İyi Şeyler de Oluyor...”, *Karar Gazetesi*, <http://www.karar.com/yazarlar/mensur-akgun/iyi-seyler-de-oluyor-5101> (Erişim Tarihi: 08.10.2017).

ÇOMAK, Hasret ve CERRAH, Ufuk, “Karadeniz Jeopolitiğinde Ukrayna ve Kırım’ın Güvenliği ve Bu Güvenliğin Avrasya Enerji Güvenliğine Etkileri”, *BİLGESAM*, http://www.bilgesam.org/Images/Dokumanlar/0-381-201412291guvenlik_kongresi_bildirileri_-43.pdf (Erişim Tarihi: 14.01.2016).

FAS (Federation of American Scientists), “The Basic Provisions of the Military Doctrine of the Russian Federation”, <https://fas.org/nuke/guide/russia/doctrine/russia-mil-doc.html> (Erişim Tarihi: 03.10.2017).

FAS (Federation of American Scientists), “Russian National Security Blueprint”, <https://fas.org/nuke/guide/russia/doctrine/blueprint.html> (Erişim Tarihi: 03.10.2017).

ieee.es (Instituto Español de Estudios Estratégicos), “Russian National Security Strategy, December 2015–Full-text Translation”, <http://www.ieee.es/Galerias/fichero/OtrasPublicaciones/Internacional/2016/Russian-National-Security-Strategy-31Dec2015.pdf> (Erişim Tarihi: 21.09.2017).

Kafkassam (Kafkasya Stratejik Araştırmalar Merkezi), “Aleksandır Dugin Gerçekten Putin’in Danışmanı mıdır?”, <http://www.kafkassam.com/aleksandır-dugin-gerçekten-putinin-danismani-midir.html> (Erişim Tarihi: 08.10.2017).

The Ministry of Foreign Affairs of the Russia Federation, “National Security Concept Of The Russian Federation”, http://www.mid.ru/en_GB/foreign_policy/official_documents/-/asset_publisher/CptlCk_B6BZ29/content/id/589768 (Erişim Tarihi: 20.09.2017).